

การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สใน
คีตลักษณ์บลูส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

PROPOSED GUIDELINES FOR ORGANIZING MUSIC INSTRUCTION TO DEVELOP JAZZ
IMPROVISATION SKILLS IN BLUES FORM FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

นายปองภพ สุกิตติวงศ์*

Pongpob Sukittiwong

อ.ดร.ณัฐวุฒิ บริบูรณ์วิริย์ **

Natthawut Boriboonviree, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต 2) นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) ประมวลรายวิชา ตำรา และเอกสารประกอบการสอน 2) ชั้นเรียนปฏิบัติเครื่องเอกแจ๊ส 3) อาจารย์ผู้สอนดนตรีแจ๊ส 3 คน 4) ศิลปินด้านดนตรีแจ๊ส 3 คน 5) บัณฑิตจากสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส 3 คน และ 6) นักศึกษาจากสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส 3 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ 1) แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบบันทึกการสังเกตชั้นเรียน และ 3) แบบสัมภาษณ์สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกประเภท เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) สภาพการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการสร้างและเชื่อมโยงฐานความรู้ในตัวผู้เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนควรครอบคลุมด้านการพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ การเชื่อมโยงระหว่างฐานความรู้ในตัวผู้เรียน การกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณ และการพัฒนาต่อยอดความรู้ด้วยตนเอง

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: pongpob_01@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: bnatthaw@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The purposes of this research were 1) to study authentic teaching environments for jazz improvisation skills in the blues form for undergraduate students and 2) to propose guidelines for organizing effective music instruction to develop jazz improvisation skills in the blues form for undergraduate students. The research consisted of 1) a course syllabus, textbooks and supplementary handouts, 2) jazz major instrumental classes, 3) 3 jazz teachers 4) 3 jazz artists, 5) 3 graduates in jazz studies and 6) 3 students in jazz studies. The research tools were 1) data analysis forms, 2) class observation forms and 3) interview forms on the state of and guidelines for instruction. Data analysis methods were content analysis by classification, comparison and inductive conclusion.

The results revealed that 1) in authentic teaching environments, attention was focused on constructing and connecting parts of knowledge bases in order to establish a foundation for creativity, and 2) instructional guidelines should aim to develop and increase the foundation of knowledge, connecting students' knowledge, the application of knowledge on improvisation, and the students abilities to develop themselves.

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนดนตรี / คีตปฏิภาณดนตรีแจ๊ส / คีตลักษณ์บลูส์ / ระดับปริญญาบัณฑิต

KEYWORDS: MUSIC INSTRUCTION / JAZZ IMPROVISATION / BLUES FORM / UNDERGRADUATE

บทนำ

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำรงอยู่ของมนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่น อาจกล่าวได้ว่าลักษณะพฤติกรรมของสัตว์เกิดจากสัญชาตญาณและพันธุกรรม ในขณะที่ความเป็นอยู่ของมนุษย์เป็นการกระทำเพื่อบรรลุความประสงค์ที่มีความหมาย (Bandura, 1997) ซึ่งมนุษย์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา และสร้างนวัตกรรมเพื่อบรรลุความประสงค์นั้น ในบรรดาวัฒนธรรมการสร้างสรรคของมนุษย์ โสตศิลป์หรือดนตรีเป็นการสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างจากการสร้างสรรค์ทั่วไปคือ 1) มีจุดมุ่งหมายในเชิงสุนทรีย์ภาพ และสุนทรีย์ประสบการณ์ 2) มีคุณค่าตามเป้าหมายในตัวเอง 3) เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้อย่างมีสติปัญญา และความรู้สึกของมนุษย์ และ 4) ทำให้ชีวิตมนุษย์มีคุณค่า และมีความหมาย (Abeles, Hoffer & Klotman, 1995: 122)

คีตปฏิภาณเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างสรรค์ดนตรี เป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ก่อนไปสู่การประพันธ์เป็นบทเพลง (Merker, 2006: 29) ในวัฒนธรรมดนตรีแจ๊ส คีตปฏิภาณนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ และมีความโดดเด่นในยุคปัจจุบัน กล่าวคือวัฒนธรรมดนตรีแจ๊สมีการบรรเลงคีตปฏิภาณอยู่ในรูปแบบดนตรีย่อยเกือบทุกประเภท ซึ่งคีตปฏิภาณเป็นรากฐานและเป็นธรรมชาติของดนตรีแจ๊สที่สร้างความประหลาดใจให้กับผู้เล่นและผู้ฟัง เป็นการทดลองสร้างสรรค์ของนักดนตรี และนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ (Kernfeld, 2001) ในปัจจุบันคีตปฏิภาณในดนตรีแจ๊สมีพัฒนาการอย่างมาก นักดนตรีต้องฝึกฝนอย่างเข้มงวดเป็นเวลานานทั้งการฝึกด้วยตนเอง และการฝึกอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่นในวง เพื่อเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในโครงสร้างดนตรี และประเพณีนิยมของดนตรีแจ๊ส จนสามารถบรรเลงคีตปฏิภาณได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Sawyer, 2011: 649-651)

ในประเทศไทยความนิยมในการฟังดนตรีแจ๊สสามารถพบเห็นได้จากการจัดเทศกาล และการจัดการแสดงดนตรีแจ๊ส ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำโดยมีศิลปินนักดนตรีที่มีชื่อเสียงระดับโลกเดินทางมาร่วมแสดง นอกจากนี้ นักดนตรีหลายท่านในประเทศไทยได้สร้างชื่อเสียงในวงการดนตรีแจ๊สระดับโลกอย่างมาก ส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหม่หันมาสนใจในการฟัง และศึกษาดนตรีแจ๊สมากขึ้นทั้งเพื่อความสุนทรีย์ และการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นนักดนตรีอาชีพ ในด้านการศึกษาดนตรีแจ๊สในประเทศไทย สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งได้

จัดหลักสูตรดนตรีแจ๊สขึ้นโดยเฉพาะในระดับปริญญาบัณฑิต ซึ่งมุ่งพัฒนาบัณฑิตให้มีความเชี่ยวชาญในการแสดงดนตรีแจ๊ส (Fuangaugorn, 2010)

จากการวิเคราะห์คู่มือการรับสมัครเข้าศึกษา และหลักสูตรในระดับปริญญาตรีสาขาดนตรีแจ๊สทำให้สรุปได้ว่า บทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์เป็นสาระพื้นฐานที่ใช้ในการวัดมาตรฐานของผู้เรียนก่อนเข้าศึกษา และเป็นสาระพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณในระดับอุดมศึกษา (คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551, 2554, 2555; วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต, 2556: ออนไลน์; วิทยาลัย ดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556: ออนไลน์) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ของแต่ละสถาบัน มีจุดเด่นที่แตกต่างตามประสบการณ์ และกลวิธีที่อาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านเลือกใช้ ซึ่งยังไม่มีผู้ที่ศึกษารวบรวม และนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนและความคิดเห็นในด้านแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน ศิลปินด้านดนตรีแจ๊ส บัณฑิตที่จบการศึกษาจากสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส และนักศึกษาที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส การสังเกตชั้นเรียน และการศึกษาเอกสาร โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ในเชิงหลักการการเลือกสรร และกำหนดองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกสถาบันการศึกษาทางด้านดนตรีที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีแจ๊สไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้แก่ 1) วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2) คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ 3) วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคีตลักษณ์บลูส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคิตปฏิภาณ			
ฐานความรู้ (Pressing, 1998; Kenny & Gellrich, 2002)	ข้อมูลอ้างอิง (Pressing, 1998)	สภาวะ	บริบท
1. เนื้อหาสาระดนตรี 1) องค์ประกอบดนตรี 2) บทเพลง (Pressing, 1998) 2. ทักษะและกระบวนการ 1) ทักษะหลัก 2) ทักษะรอง 3) ทักษะการจดจำ 4) ทักษะการแก้ปัญหา 5) ทักษะการรับรู้ สร้าง และ ประเมิน 6) ความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ (Pressing, 1998; 2000) 7) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ แกนกลาง (Webster, 1999)	1. องค์ประกอบดนตรีในบทเพลงเฉพาะ 2. คีตลักษณ์ของบทเพลงเฉพาะ (Pressing, 1998; Kenny & Gellrich, 2002; Berkowitz, 2010; Kernfeld, 2001) 3. เทคนิคกระบวนการบรรเลงคิตปฏิภาณ (Kernfeld, 2001)	1. การเสี่ยง (Kenny & Gellrich, 2002; Kernfeld, 2001) 2. สุนทรีย์ภาพและอารมณ์ความรู้สึกทางดนตรี (Pressing, 1998; Webster, 1999; Kenny & Gellrich, 2002) 3. การรู้อย่างฉับพลัน (Pressing, 2000; Webster, 1999) 4. สภาวะสิ้นไหล (Kenny & Gellrich, 2002)	1. อคูสติคและการได้ยิน (Webster, 1999; Kenny & Gellrich, 2002) 2. เครื่องดนตรี (Pressing, 2000; Webster, 1999) 3. ปฏิสัมพันธ์ภายในวงและผู้ฟัง (Kenny & Gellrich, 2002; Kernfeld, 2001) 4. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Pressing, 1998; Webster, 1999)

องค์ประกอบดนตรีของบทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์ (Lawn and Hellmer, 1996; Ferguson, 1997; Piazza, 2005; Goodkin, 2007; Reeves, 2007)			
จังหวะ	ทำนอง	เสียงประสาน	คีตลักษณ์
1. จังหวะสวิง	1. บันไดเสียง 2. การแปรบันไดเสียง 3. การแปรโมทีฟทำนอง	1. ทางเดินคอร์ด 2. ทริโยโทน 3. ทางเดินเบส 4. การแปรทางเดินคอร์ด	1. โครงสร้าง 3 ประโยค 2. ท่อนในบทเพลง

หลักการพัฒนาทักษะคิตปฏิภาณในดนตรีแจ๊ส	
ขั้นตอนการพัฒนา (Pressing, 1998; kenny & Gellrich)	วิธีการพัฒนา Hill, 2002; kenny & Gellrich, 2002; Reeves, 2007)
1. ขั้นสร้างฐานความรู้ 2. ขั้นเชื่อมโยงระหว่างความรู้ 3. ขั้นประยุกต์ใช้สร้างสรรค์	1. การฟัง 2. การลอกเลียนแบบ 3. การฝึกฝน 4. การถอดเสียง 5. การวิเคราะห์ 6. การบรรเลง 7. การบรรเลงคิตปฏิภาณกลุ่ม

การกำหนดวัตถุประสงค์	การกำหนดเนื้อหาสาระ	การจัดกิจกรรม	การจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อม	การวัดผลประเมินผล
1. การพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ในตัวผู้เรียน 2. การเชื่อมโยงระหว่างฐานความรู้ในตัวผู้เรียน 3. การกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คิตปฏิภาณ	1. เนื้อหาสาระดนตรี 2. ทักษะดนตรี 3. ทักษะและกระบวนการรับรู้ 4. ความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ 5. สภาวะที่ส่งเสริมคิตปฏิภาณ	1. การฟัง 2. การลอกเลียนแบบ 3. การฝึกฝน 4. การถอดเสียง 5. การวิเคราะห์ 6. การบรรเลง 7. การบรรเลงคิตปฏิภาณกลุ่ม	1. เครื่องดนตรี 2. อคูสติคและการสะท้อนเสียง 3. ปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นในวงและผู้ชม 4. สิ่งแวดล้อมทางสังคม	1. การประเมินการพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ 2. การประเมินการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ 3. กระประเมินการกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วย

1. หลักการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตปัญญาดนตรีแจ๊สในศตวรรษที่ 21
2. การเรียนการสอนทักษะจิตปัญญาในดนตรีแจ๊ส

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรงตามปัญหาวิจัยจากสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส ในสถาบันการศึกษาด้านดนตรีทั้ง 3 แห่งตามขอบเขตการศึกษา กลุ่มตัวอย่างสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม

1. เอกสารประมวลรายวิชา ตำรา หรือเอกสารประกอบการสอนในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาดนตรีแจ๊ส

2. ชั้นเรียนเครื่องมือเอก

3. อาจารย์ผู้สอนในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาดนตรีแจ๊ส จำนวน 3 คน

4. ศิลปินด้านการแสดงดนตรีแจ๊ส จำนวน 3 คน

5. บัณฑิตที่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาดนตรีแจ๊ส จำนวน 3 คน

6. นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาดนตรีแจ๊ส จำนวน 3 คน

ขั้นที่ 3 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีแจ๊ส เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน 2) แบบสัมภาษณ์ศิลปินด้านการแสดงดนตรีแจ๊ส เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน 3) แบบสัมภาษณ์บัณฑิตที่จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีแจ๊ส เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน 4) แบบสัมภาษณ์นักศึกษาที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาดนตรีแจ๊ส เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน 5) แบบบันทึกการวิเคราะห์ประมวลผลรายวิชา ตำรา หรือเอกสารประกอบการสอน เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ใช้จัดการเรียนการสอน และ 6) แบบบันทึกการสังเกตชั้นเรียน เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน

2. ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบเขต และประเด็นที่จะศึกษา 3) กำหนดโครงสร้าง และข้อคำถามของเครื่องมือ 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำผลการตรวจสอบมาแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือ 6) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน 7) นำเครื่องมือไปทดลองใช้นำร่อง (Pilot Study) 8) นำผลการตรวจสอบและทดลองมาใช้ปรับปรุงเครื่องมือ 9) นำผลการวิจัยในแต่ละช่วงปรับปรุงเครื่องมือให้มีความเหมาะสม

ขั้นที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ การเข้าสังเกตชั้นเรียน และสืบค้นเอกสาร

2. ผู้วิจัยรวบรวมเอกสาร ประมวลผลรายวิชา ตำรา และเอกสารประกอบการสอนเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา

3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน ศิลปิน บัณฑิต และนักศึกษาตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

4. ผู้วิจัยสังเกตชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมแบบไม่มีส่วนร่วม

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

วิเคราะห์ข้อมูลในสองประเด็น คือสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน แบ่งตามองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 5 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ขั้นที่ 6 การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นร่างแนวทางการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบ 5 ด้านคือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ 3) การจัดกิจกรรม 4) การจัดสื่อการสอน และสภาพแวดล้อม และ 5) การวัดผลประเมินผล

2. นำร่างแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประเมิน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีแจ๊ส 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทักษะคีตปฏิภาณ และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีศึกษา

3. นำผลการประเมิน ปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 7 การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และนำเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคิตลักษณะบุลส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในคิตลักษณะบุลส์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพ พร้อมให้ข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญจากการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งตามองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ 3) การจัดกิจกรรม 4) การจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อม และ 5) การวัดผลประเมินผล โดยนำเสนอในสองประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) แนวทางการจัดการเรียนการสอน และ 2) สภาพการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์

แนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะคีตปฏิภาณดนตรีแจ๊สในระดับปริญญาบัณฑิต พบว่าอาจารย์ผู้สอน ศิลปิน และบัณฑิตส่วนมาก เห็นสอดคล้องกันว่าควรประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ในตัวผู้เรียน 2) การจัดการเรียนการสอนเพื่อเชื่อมโยงระหว่างฐานความรู้ในตัวผู้เรียน 3) การจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณ โดยให้ความสำคัญกับการสอนตามหลักการดังกล่าวเรียงตามลำดับเวลาของการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเอง เข้าใจวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ และมีเป้าประสงค์ในการพัฒนาตนเองเพื่อสามารถต่อยอดองค์ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาในระดับปริญญาบัณฑิต และศึกษาหาความรู้ตามความต้องการของตนเองหลังจากจบการศึกษา

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสร้างฐานความรู้และการเชื่อมโยงฐานความรู้ในตัวผู้เรียนเพื่อเป็นวัตถุดิบในการประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ นอกจากนี้หลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิตกำหนดระยะเวลาในการสำเร็จการศึกษาโดยทั่วไปภายใน 4 ปี ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือการกระตุ้นให้

ผู้เรียนสร้างสรรค์คีตปฏิภาณต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะฐานความรู้ของผู้เรียนอย่างเพียงพอ ส่งผลให้ผู้เรียนต้องพัฒนาและค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องหลังจบการศึกษา

2. การกำหนดเนื้อหาสาระ

แนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระสามารถกำหนดเป็นหมวดหมู่ได้ 6 สาระ ได้แก่ 1) องค์ประกอบดนตรีพื้นฐาน 2) สำเนียงภาษาแจ๊สและบลูส์ 3) บทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์ 4) ทักษะดนตรี 5) ทักษะการรับรู้และความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ และ 6) สภาวะที่ส่งเสริมคีตปฏิภาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สาระที่ 1 องค์ประกอบดนตรีพื้นฐาน หมายถึง ประสบการณ์การฟังและความเข้าใจในองค์ประกอบดนตรีต่างๆ ประกอบด้วย 1) จังหวะ ได้แก่ ซิฟเจอร์จังหวะ ความยาวโน้ตและการหยุด 2) ทำนอง ได้แก่ บันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ โมด อาเพจจิโอ คอร์ดโทน โกด์โทน และ 3) เสียงประสาน ได้แก่ ชั้นคู่ ทรียแอด คอร์ดทบเจ็ด เทนชั่น การแทนคอร์ด การเพิ่มคอร์ด

สาระที่ 2 สำเนียงภาษาแจ๊สและบลูส์ หมายถึง ประสบการณ์การฟังและความเข้าใจในองค์ประกอบดนตรีที่เป็นลักษณะสำคัญของสำเนียงภาษาแบบแจ๊สและบลูส์ ประกอบด้วย 1) สำเนียงภาษาแจ๊ส ได้แก่ จังหวะสวิง แนวลักษณะจังหวะ (Melodic Rhythm) การควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) แนวทำนองเบส (Bass Line) การแปรทำนอง (Melodic Variation) และแนวทำนองแบบแจ๊ส (Jazz Melodic Line) 2) สำเนียงภาษาบลูส์ ประกอบด้วย โน้ตบลูส์ บันไดเสียงบลูส์ และแนวทำนองแบบบลูส์ (Blues Melodic Line) 3) เทคนิคกระบวนการบรรเลงคีตปฏิภาณ หมายถึง เทคนิคและกระบวนการที่ผู้เล่นใช้เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณ ได้แก่ คีตปฏิภาณแบบโมทีฟ (Motivic Improvisation) คีตปฏิภาณแบบตามหลัก Formulaic Improvisation) และคีตปฏิภาณแบบเรียบเรียงแปร (Paraphrase Improvisation)

สาระที่ 3 บทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์ หมายถึง บทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์แบบ 12 หัองบลูส์ สามารถจัดประเภทตามลักษณะทางเดินคอร์ดของบทเพลง ได้แก่ 1) โดมินันท์บลูส์ เช่น เพลง Now's the Time Blue Monk เป็นต้น 2) เมเจอร์บลูส์ เช่น เพลง Blue for Alice เป็นต้น 3) ไมเนอร์บลูส์ เช่น เพลง Footprints เป็นต้น

สาระที่ 4 ทักษะดนตรี หมายถึง ทักษะในการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ประกอบด้วย 1) ทักษะหลัก ได้แก่ ความชำนาญในการบรรเลงองค์ประกอบดนตรีด้วยเครื่องมือหลัก และเทคนิคการเล่นสำเนียงภาษาแบบแจ๊สและบลูส์ 2) ทักษะรอง ได้แก่ ทักษะการฟังเพื่อจดจำ วิเคราะห์แยกแยะลักษณะของเสียงตามองค์ประกอบดนตรี 2) ทักษะการร้อง ได้แก่ การร้องระดับเสียงและจังหวะที่ถูกต้อง การร้องทำนองในระบบโซลเฟจ (SolFege) 3) ทักษะการเล่นเปียโน ได้แก่ การเล่นองค์ประกอบดนตรีพื้นฐาน และการเล่นคีตปฏิภาณอย่างง่ายในบทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์ 4) ทักษะการอ่านและเขียน ได้แก่ การอ่านโน้ต และการเขียนโน้ตจากคีตปฏิภาณที่ประพันธ์ขึ้นทันที

สาระที่ 5 ทักษะการรับรู้และความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ทักษะการรับรู้และการคิดที่นอกเหนือจากทักษะด้านดนตรี ประกอบด้วย 1) ทักษะการรับรู้ ได้แก่ วิธีการและโครงสร้างการจำองค์ประกอบดนตรีและบทเพลงโดยเน้นการเชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิมและทักษะปฏิบัติ ทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเองนำไปสู่การค้นคว้าหาความรู้และวิธีการของตนเอง 2) ความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) ความคล่องแคล่ว ความยืดหยุ่น ความละเอียดลออ ความไวต่อปัญหา ความเป็นต้นแบบ และความคิดนอกกรอบ 3) การจินตนาการ ได้แก่ การจินตนาการสิ่งที่ผู้ฟังอยากได้ยิน และการจินตนาการสิ่งที่ผู้เล่นอยากได้ยิน

สาระที่ 6 สภาวะที่ส่งเสริมจิตปฏิภาณ หมายถึงสภาวะที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้เรียนในช่วงเวลาที่บรรเลงคีตปฏิภาณ โดยมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณ ประกอบด้วย 1) สภาวะสิ้นใจ หมายถึงสภาวะปิติที่เกิดขึ้นในช่วงขณะการคิดสร้างสรรค์ของการบรรเลงคีตปฏิภาณส่งผลให้ผู้บรรเลงคีตปฏิภาณอยู่เหนือข้อจำกัดของกระบวนการรับรู้ 2) การเสี่ยง หมายถึง การเสี่ยงสร้างสรรค์ทันทีจากมวลรวมของประสบการณ์และความชำนาญโดยไม่คำนึงถึงแผนการที่เตรียมไว้ กลายเป็นการบรรเลงที่ไม่ได้คิดอะไรปล่อยให้มีมือและหูนำไปสู่การตอบสนองทางดนตรีที่ต้องการ 3) การรู้อย่างฉับพลัน หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันที เป็นธรรมชาติ โดยไม่ต้องคิดตลอดว่ากำลังจะทำอะไร 4) สุนทรียภาพและอารมณ์ ความรู้สึกทางดนตรี หมายถึง อารมณ์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการฟังดนตรี ซึ่งขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้ฟังบทพื้นฐานของระดับความเข้าใจทางดนตรี

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีข้อเสนอที่สอดคล้องกัน ว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทัศนคติด้าน ความเข้าใจตนเอง การรู้หน้าที่ ความรับผิดชอบ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องหลังจากสำเร็จการศึกษา

สภาพการจัดการเรียนการสอนสามารถพิจารณาตามสาระได้ดังต่อไปนี้ สาระที่ 1 องค์ประกอบดนตรี พื้นฐาน พบปัญหาในการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้เรียนทราบหลักการแต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างคล่องตัว สาระที่ 2 สำเนียงภาษาแจ๊สและบลูส์ ไม่ได้เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนไทย สำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานในการฟังมาน้อย ต้องอาศัยระยะเวลา และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการซึมซับเรียนรู้ สาระที่ 3 บทเพลงแจ๊สที่มีคีตลักษณ์บลูส์ จัดการสอนในบทเพลงประเภทโดมินันท์บลูส์ในช่วงชั้นปีที่ 1 และบทเพลงประเภทเมเจอร์บลูส์และไมเนอร์บลูส์ในช่วงชั้นปีที่ 2-3 เนื่องจากความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระในบทเพลงมีลำดับความซับซ้อนเชื่อมโยงกับสาระอื่นๆในหลักสูตร สาระที่ 4 ทักษะดนตรี เมื่อแรกเข้าศึกษานักศึกษาส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานความชำนาญในทักษะเครื่องดนตรีเอกค่อนข้างต่ำ สาระที่ 5 ทักษะการรับรู้และความถนัดในการคิดสร้างสรรค์ เป็นสาระที่จัดการเรียนการสอนสอดแทรกพร้อมกับสาระอื่นๆ สาระที่ 6 สภาวะที่ส่งเสริมคีตปฏิภาณ เป็นสาระที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้โดยตรง เนื่องจากเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาขณะเล่นดนตรี ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมที่ไม่อาจควบคุมได้ทั้งหมดในการสร้างสภาวะให้เกิดขึ้น

3. การจัดกิจกรรม

แนวทางการจัดกิจกรรมสามารถพิจารณาได้ใน 3 หลัก ตามวัตถุประสงค์ได้แก่ 1) หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ในตัวผู้เรียน 2) หลักการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงระหว่างฐานความรู้ในตัวผู้เรียน และ 3) หลักการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คีตปฏิภาณ โดยมีรายละเอียดแต่ละหลักการดังต่อไปนี้

หลักการที่ 1 หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนฐานความรู้ในตัวผู้เรียน ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้องค์ประกอบดนตรี ควรให้นักศึกษาเริ่มเรียนรู้จากการฟัง การเลียนแบบ และการปฏิบัติ โดยผู้สอนคอยชี้แนะและให้วิเคราะห์แยกแยะความแตกต่างของลักษณะเสียง แล้วจึงให้เรียนรู้สัญลักษณ์ของเสียง 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาสำเนียงแจ๊สและบลูส์ ควรให้นักศึกษาเริ่มเรียนรู้จากการฟัง การคลุกคลี การถอดเสียง โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถเล่นเลียนแบบ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะดนตรี ใช้วิธีการสาธิตการเล่นประกอบคำอธิบาย และมอบหมายแบบฝึกหัดโดยต้องติดตามพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มระดับความซับซ้อนของแบบฝึกหัดตามพัฒนาการ

หลักการที่ 2 หลักการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงระหว่างฐานความรู้ในตัวผู้เรียน ได้แก่ 1) กิจกรรมในแต่ละรายวิชาที่จัดขึ้นในช่วงเดียวกัน ควรมีเนื้อหาสาระและการลำดับเนื้อหาที่สอดคล้อง และ

เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกัน 2) เนื้อหาสาระที่สอนจะต้องถูกเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ 3) ผู้สอนต้องคอยชี้แนะ และกระตุ้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของเนื้อหาสาระต่าง

หลักการที่ 3 หลักการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์ศิลปวิทยา ได้แก่ 1) ควรจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้เล่นดนตรี และเจอประสบการณ์ในสถานการณ์จริง ได้เล่นร่วมกับผู้เล่น สถานที่ และบทเพลงที่มีความหลากหลาย 2) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ศิลปวิทยาอย่างต่อเนื่อง กล้าเสี่ยง โดยผู้สอนไม่ควรจับผิดโดยตลอด แต่ควรบันทึกเสียง แล้วร่วมกันอภิปราย แนะนำประสบการณ์หลังจากนักศึกษาได้สร้างสรรค์ศิลปวิทยาอย่างเต็มที่ 3) ผู้สอนควรสาธิตตัวอย่างและสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์กับผู้เรียน

สภาพการจัดการเรียนการสอน สามารถพิจารณาประเด็นสำคัญได้ดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนแบบบรรยายที่เกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีมีความน่าเบื่อ และมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ ควรจัดการสอนโดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระที่อยู่ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา และมุ่งเน้นการนำเอาทฤษฎีไปใช้ในวิชาอื่นๆ 2) การจัดกิจกรรมในห้องเรียนเพื่อกระตุ้นการเกิดสภาวะที่ส่งเสริมศิลปวิทยาควบคุมได้ยาก กิจกรรมนอกห้องเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้พบประสบการณ์การเกิดสภาวะได้ดีกว่า เช่น การจัดการสอบปฏิบัติรวมวงในลักษณะการแสดงดนตรีนอกสถานที่ การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ การแจมนอกสถานที่ เป็นต้น

4. การจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อม

แนวทางการจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

ด้านสื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) สื่อที่ใช้ในการรับชมและฟัง หมายถึง สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่สร้างโอกาสและอรรถรสในการรับฟังรับชมดนตรี รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ซีดี เพลง อินเทอร์เน็ต ยูทูบ เป็นต้น 2) สื่อที่ใช้ในการฝึกซ้อม หมายถึง สื่อและอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ร่วมกับการฝึกปฏิบัติ เช่น เมโทรโนม เครื่องอัดเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับถอดเสียง ดนตรีประกอบ เป็นต้น 3) สื่อที่ใช้ในการอ่าน หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น บันทึกโน้ตถอดเสียง (Transcription) หนังสือเพลงแฉัส (Lead Sheet) เป็นต้น 4) เครื่องดนตรี ส่วนตัวของผู้เรียนควรมีคุณภาพดีที่สอดคล้องตามกำลังทรัพย์

ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) อาคารสถานที่ ควรมีอคูสติกรไยดี มีขนาดกว้างขวางเหมาะสม และมีปริมาณเพียงพอต่อการใช้งาน 2) คณาจารย์ ควรมีทักษะและความสามารถสูง มีความเป็นเอกภาพในหมู่คณะ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักศึกษา 3) คณะนักศึกษา ควรเป็นสังคมที่ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างโอกาสและการแข่งขันกันอย่างเหมาะสม 4) ครอบครั้ว ควรมีประสบการณ์การฟังดนตรีแจ๊สและให้การส่งเสริมสนับสนุนนักศึกษา

สภาพการจัดสื่อการสอนและสภาพแวดล้อมพบว่า 1) การขยายตัวของจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อาคารสถานที่ไม่พอรองรับนักศึกษา อีกทั้งอุปกรณ์มีการชำรุดจากการใช้งานหนัก 2) อาจารย์ผู้สอนที่ศึกษามาจากหลากหลายแหล่งมีวิธีการสอนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อผู้เรียนในการเรียนรู้แนวคิดที่แตกต่าง แต่อาจทำให้ผู้เรียนสับสน ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ได้

5. การวัดผลประเมินผล

แนวทางในการวัดผลประเมินผลสามารถพิจารณาใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การวัดและประเมินตามจุดมุ่งหมาย 2) การวัดและประเมินตามลักษณะกิจกรรม และ 3) วิธีการวัดและประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 การวัดและประเมินตามจุดมุ่งหมาย ได้แก่ 1) การประเมินเทคนิค หมายถึง การวัดประเมินในด้านความถูกต้องของเนื้อหาสาระที่เป็นฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คិតปฏิภาณ และ 2) การประเมินคิตปฏิภาณ เป็นการประเมินสไตล์ และคุณภาพของคิตปฏิภาณตามรสนิยมความชอบของผู้ประเมิน

ด้านที่ 2 การวัดประเมินตามลักษณะกิจกรรม ได้แก่ 1) การประเมินในห้องเรียน เน้นการประเมินความครบถ้วนถูกต้องของเนื้อหาสาระที่จัดการสอน เช่น การเล่นเกมทางเดินคอร์ริด จังหวะตรง เป็นต้น และ 2) การประเมินนอกห้องเรียน เน้นประเมินภาพรวมของการแสดง การบรรเลงคิตปฏิภาณ การสื่อสารกับคนดู การเป็นอันหนึ่งอันเดียวของวง

ด้านที่ 3 วิธีการวัดและประเมิน ได้แก่ 1) การสังเกตพฤติกรรม 2) การทดสอบ 3) การสอบถามหรือสัมภาษณ์ 4) การมอบหมายงาน 5) การติดตามพัฒนาการ 6) การวิจัยชั้นเรียน

สภาพการวัดผลประเมินผลสามารถพิจารณาได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การวัดผลประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาบัณฑิตจะมุ่งประเมินเทคนิค ความถูกต้องของเนื้อหาสาระที่นักศึกษาแสดงออกผ่านการสังเกตพฤติกรรม การทดสอบ และงานที่มอบหมาย เนื่องจากสามารถวัดได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม 2) การประเมินคิตปฏิภาณ ไม่มีเกณฑ์การประเมินแน่นอนขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ประเมินตามประสบการณ์ การประเมินลักษณะนี้ต้องอาศัยผู้ประเมินที่มีสมรรถนะสูง ในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาบัณฑิตไม่ได้เน้นการประเมินในลักษณะนี้ ส่วนมากเกิดขึ้นในลักษณะการแนะนำในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมนอกห้องเรียน

อภิปรายผล

1. การจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญในการจัดเตรียมฐานความรู้เพื่อเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์คิตปฏิภาณ เนื่องจากกระบวนการพัฒนาทักษะคิตปฏิภาณต้องอาศัยฐานความรู้ และระยะเวลาเพียงพอเพื่อให้ความรู้และทักษะต่างๆเกิดการเชื่อมโยง และซึมซับจนตกผลึกเป็นธรรมชาติของผู้เรียน เป็นลักษณะการรู้อย่างฉับพลัน (Intuition) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ปีเตอร์ เว็สเตอร์ ที่กล่าวถึงกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นเตรียม (Preparation) หมายถึงขั้นการหมกมุ่นศึกษาค้นคว้า ผึกฝน 2) ขั้นบ่ม (Incubation) หมายถึงขั้นละออกจากปัญหาซึ่งใช้ระยะเวลาไม่แน่นอน ขั้น 3) ขั้นส่องสว่าง (Illumination) หมายถึงขั้นที่ได้รับความคิดสร้างสรรค์ ไอเดีย หรือวิธีการแก้ปัญหา และ 4) ขั้นทดสอบ (Verification) หมายถึงขั้นการนำไอเดียที่ได้มาทดสอบ และปรับปรุง (Webster, 1999: 92) จะเห็นว่าการคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในขั้นส่องสว่างต้องมีพื้นฐานมาจากการเตรียม และการให้เวลาในการตกผลึกซึ่งไม่อาจกำหนดได้อย่างแน่นอน การจัดการเรียนการสอนจึงมุ่งไปยังขั้นเตรียมมากที่สุด ทั้งนี้ระยะเวลาในการเกิดความคิดสร้างสรรค์จะแตกต่างกันตามผู้เรียนแต่ละคนและปัจจัยที่หลากหลาย ซึ่งพบว่าบัณฑิตหลายคนหลังจากจบการศึกษามีพัฒนาการในขั้นการสร้างสรรค์คิตปฏิภาณเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้พบว่าการจัดการเรียนการสอนในขั้นการกระตุ้นผู้เรียนให้ประยุกต์ใช้ฐานความรู้ในการสร้างสรรค์คิตปฏิภาณ หากพิจารณาตามแนวคิดที่กิลฟอร์ดได้เสนอไว้ (Guidford, 1977 Cited in Pressing, 2000: 149) จะพบว่าการจัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับการสร้างสรรคิในรูปแบบ 1) ความคล่องแคล่ว หมายถึงความสามารถในการคิดหาคำตอบได้คล่องแคล่วรวดเร็ว และมีปริมาณมากในเวลาจำกัด 2) ความยืดหยุ่น หมายถึงความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง 3) ความละเอียดละออ หมายถึงความสามารถในการคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่ง หรือขยายความคิดหลักให้ได้ความ

สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 4) ความไวต่อปัญหา หมายถึงความสนใจ ใส่ใจกับปัญหา และพยายามในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง 5) ความเป็นต้นแบบ หมายถึงความสามารถในการคิดสิ่งที่แปลกใหม่ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสิ่งธรรมดาทั่วไป และ 6) ความคิดนอกกรอบ หมายถึงความสามารถในการคิดโดยไม่จำกัดความคิดไว้กับความเคยชิน หรือความคิดที่ผู้อื่นตีกรอบไว้ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าการคิดสร้างสรรค์ที่ถูกให้ความสำคัญน้อยใน 2 ลำดับท้าย เนื่องจากเป็นลักษณะการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่มีความเป็นเอกเทศแตกต่างจากประเพณีนิยมเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะการสร้างสรรค์คิดปฏิภาณดนตรีแจ๊สที่ต้องอาศัยกรอบของประเพณีนิยม สอดคล้องกับความหมายของคิตปฏิภาณ ที่หมายถึงการสร้างสรรคทางดนตรีอย่างฉับพลันทันที อาจเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ทั้งหมดหรือปรับเปลี่ยนจากสิ่งที่มีอยู่ โดยการสร้างสรรค์นั้นมีข้อจำกัดหรือขอบเขตตามประเพณีนิยม หรือเกณฑ์ที่ถูกกำหนดไว้โดยนัยตามประเพณีนิยมของดนตรีนั้น (Nettl, 2001; Berkowitz, 2010: 2) อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคในลักษณะความเป็นต้นแบบ และความคิดนอกกรอบก็มีความจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนในลักษณะการปลูกฝังทัศนคติ เพื่อให้บัณฑิตค้นคว้าและพัฒนาตนเองหลังจากสำเร็จการศึกษา จนสามารถสร้างสรรค์คิตปฏิภาณที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองได้

2. การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดสภาวะที่ส่งเสริมคิตปฏิภาณ แม้ในทางปฏิบัติผู้สอนและนักศึกษาส่วนมากเห็นว่าไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้โดยตรง เนื่องจากเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาระหว่างเล่นดนตรี ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมที่ไม่อาจควบคุมได้ทั้งหมดในการสร้างสภาวะให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนก็สามารถคำนึงถึงการควบคุมปัจจัยเพื่อเพิ่มโอกาสในการเกิดสภาวะได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลก็พบข้อเสนอที่น่าสนใจหลายประการ ได้แก่ 1) ผู้สอนที่เชี่ยวชาญเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้แรงบันดาลใจ และเป็นตัวอย่างในการเกิดสภาวะ ผู้เรียนจะมีโอกาสสัมผัสถึงการเกิดสภาวะที่ถ่ายทอดผ่านการเล่นของผู้สอน นอกจากนี้การอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันจะช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญและแนวทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง 2) ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สร้างสรรค์คิตปฏิภาณ โดยกำหนดกรอบของการสร้างสรรค์ เช่น ทางเดินคอร์ด องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ ให้มีความซับซ้อนน้อยที่สุดเท่าที่นักศึกษาจะสามารถเล่นได้อย่างชำนาญ แล้วค่อยๆเพิ่มความซับซ้อนของกรอบตามพัฒนาการของนักศึกษา 3) ทัศนคติในการเข้าใจตนเองของนักศึกษาเป็นสำคัญ นักศึกษาต้องมีความสนใจในการเรียนรู้ ตั้งคำถามและสงสัยต่อสิ่งที่ทำ เสี่ยงทดลองโดยไม่กลัวต่อการผิดในการสร้างสรรค์ และเรียนรู้จากความผิดพลาดเสมอ 4) ฐานความรู้ของผู้เรียนต้องมีความเชื่อมโยงทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ สามารถควบคุมการเชื่อมต่อทั้งทาง หู ตา มือ และการคิดตัดสินใจในการสร้างสรรค์ได้อย่างชำนาญ 5) สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนต้องไม่ตึงเครียด นักศึกษาต้องรู้สึกสบายใจ กล้าเสี่ยง และไม่ถูกตัดสินในวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ทำว่าถูกหรือผิด เพียงแต่ควรได้รับการประเมินและแนะนำถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีขึ้น 6) สภาพแวดล้อมด้านอคูสติกของสถานที่ คุณภาพเครื่องมือที่มีคุณภาพสูง จะช่วยส่งเสริมสุนทรีย์ภาพในการได้ยินขณะนักศึกษาวาดเลคคิตปฏิภาณ และช่วยลดข้อจำกัดในการเล่น 7) สภาพแวดล้อมด้านผู้เล่นร่วมกันที่มีความชำนาญ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในวงและผู้ชม จะช่วยสร้างเสริมการสร้างไอเดียและสุนทรีย์ภาพในการเล่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับความเป็นเอกภาพในการลำดับเนื้อหาสาระในกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมในแต่ละวิชาควรมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้โดยเฉพาะเชื่อมโยงฐานความรู้ของผู้เรียนในเชิงความเข้าใจในทฤษฎี

ดนตรีไปสู่การนำไปใช้ได้จริง โดยให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมประมวลผลรายวิชา การทำความเข้าใจร่วมกันอย่างสามัคคีในหมู่ผู้สอน การติดตามดูแลและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างรอบด้าน ทั้งผู้จัดการเรียนการสอน ผู้รับการเรียนการสอน และผู้ใช้บัณฑิต

2. การศึกษาของชาติควรให้ความสำคัญกับความเข้าใจตนเองของผู้เรียน และความรักในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างไม่จบสิ้น ซึ่งล้วนมีสาเหตุหลักมาจากการสงสัยใคร่รู้และการตั้งคำถามต่อสิ่งต่างๆโดยเป็นธรรมชาติของมนุษย์แต่กำเนิด และอาจถูกส่งเสริมอย่างต่อเนื่องหรือถูกจำกัดตามสภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูและการเติบโต ด้วยกรอบประเพณีนิยมโดยทั่วไปในสังคมที่เน้นการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม โดยไม่เน้นการคิด วิเคราะห์ ตั้งคำถามต่อความเชื่อ ส่งผลให้เด็กที่เติบโตมาจนถึงระดับปริญญาบัณฑิต มีความเข้าใจในตนเองน้อย และมักเชื่อและตัดสินใจตามกระแสสังคม จึงเป็นปัญหาให้คณะดนตรีกลายเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้เรียนที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาต่ออย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาด้านวิธีการฟังเพื่อพัฒนาความเข้าใจ และซึมซับสำเนียงภาษาแจ๊สอย่างเหมาะสมกับบริบทของคนไทยมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2. ควรมีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนดนตรีแจ๊สให้ชัดเจน และสะดวกในการนำไปใช้สำหรับคนไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2551). *คู่มือการรับสมัครเข้าศึกษาหลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต*.

คณะดุริยางคศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2554). *รายละเอียดของหลักสูตร หลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีแจ๊ส (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2554)*.

วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต. (2556). การรับสมัครสอบ ระดับปริญญาตรี, 20 กันยายน 2556. <http://www.rsu.ac.th/music/RegisterBachelor.aspx>

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2556). คู่มือการสอบระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557, 20 กันยายน 2556. http://www.music.mahidol.ac.th/en/admission/handbook_bm.pdf

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ภาษาอังกฤษ

Abeles, H. F., Hoffer, C. R., & Klotman, R. H. (1995). *Foundations of music education*. New York: Macmillan Publishing Company.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman

Berkowitz, A. L. (2010). *The improvising mind: Cognition and creativity in the musical moment*. New York: Oxford University Press Inc.

Ferguson, J. (1997). *All blues for jazz guitar: Comping styles, chords & grooves*. California Guitar Master Class Publications.

- Fuangaugsorn, N. (2010). A comparative study of the selected bachelor of music programs majoring jazz studies in The United States of America, England, Canada, Australia and Thailand. (Master Degree), Mahidol University.
- Goodkin, D. (2007). *Now's The Time: Teaching jazz to all ages*. San Francisco: Pentatonic Press.
- Guildford, J. P. (1977). *Way beyond the I.Q.* Creative Education Foundation. New York.
- Hill, W. L. Jr. (2002). Jazz improvisation: An introduction. In J. R. Dunscomb & W. L. H. Jr. (Eds.), *Jazz pedagogy: The jazz educator's handbook and resource guide*. Florida: Warner Bros. Publications.
- Kenny, B. J., & Gellrich, M. (2002). Improvisation. In R. Parncutt & G. E. McPherson (Eds.), *The science & psychology of music performance: Creative strategies for teaching and learning*. New York: Oxford University Press.
- Kernfeld, B. (2001). Improvisation III. Jazz. In S. Sadie (Ed.), *The new grove dictionary of music and musicians*. New York: Oxford University Press.
- Lawn, R. J., & Hellmer, J. L. (1996). *Jazz: Theory and practice*. Los Angeles: Alfred Publishing Co.
- Merker, B. H. (2006). Musical creativity: Multidisciplinary research in theory and practice. In I. Deliège & G. A. Wiggins (Eds.): Taylor & Francis e-Library.
- Nettl, B. (2001). Improvisation. In S. Sadie (Ed.), *The new grove dictionary of music and musicians*. New York: Oxford University Press.
- Piazza, T. (2005). *Understanding jazz: Ways to listen*. New York: The Random House Publishing Group.
- Pressing, J. (1998). Psychological constraints on improvisational expertise and communication. In B. Nettl & M. Russell (Eds.), *In the course of performance: Studies in the world of musical improvisation*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Pressing, J. (2000). Improvisation: Methods and models. In J. A. Sloboda (Ed.), *Generative processes in music: the psychology of performance, improvisation, and composition*. New York: Oxford University Press Inc.
- Reeves, S. D. (2007). *Creative jazz improvisation*. New Jersey: Pearson Education Inc.
- Sawyer, R. K. (2011). Improvisation. In M. A. Runko & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity (2 ed.)*. Burlington: Elsevier publications.
- Webster, P. (1999). Creativity as creative thinking. In G. Spruce (Ed.), *Teaching Music*. New York: RoutledgeFalmer.